

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

ŽIVOT SLYŠÍCÍHO DÍTĚTE VE SVĚTĚ TICHÁ

Vedoucí práce: Mgr. Jana Šimečková

Autor práce: Lucie Novotná

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: III., prezenční forma

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

20. dubna 2009

-----
vlastnoruční podpis studentky

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Janě Šimečkové za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

ÚVOD.....	6
<u>1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....</u>	7
1.1 SLUCHOVÉ PORUCHY	7
1.2 VZNIK PORUCHY SLUCHU	8
1.3 STUPNĚ SLUCHOVÝCH ZTRÁT.....	8
1.4 PSYCHOLOGICKÉ ZVLÁŠTNOSTI NESLYŠÍCÍ OSOBNOSTI	11
<u>2 RODINA A JEJÍ VÝZNAM PRO DÍTĚ.....</u>	12
2.1 NEPOSTRADATELNÉ POSTAVENÍ PRARODIČŮ	13
<u>3 KOMUNIKACE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH.....</u>	15
3.1 VÝZNAM KOMUNIKACE VE VZDĚLÁVÁNÍ SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH.....	16
3.2 VZDĚLÁVÁNÍ SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH	16
<u>4 KOMUNIKACE MEZI DÍTĚTEM A RODIČI .....</u>	18
4.1 MLUVENÝ JAZYK.....	18
4.2 ZNAKOVÝ JAZYK.....	19
4.3 BILINGVISMUS	20
<u>5 SVĚT DÍTĚTE NESLYŠÍCÍCH RODIČŮ .....</u>	23
5.1 KULTURA NESLYŠÍCÍCH.....	23
5.1.1 SPOLEČENSKÉ ZVYKLOSTI NESLYŠÍCÍCH	23
<u>6 DÍTĚ JAKO KOMUNIKAČNÍ ZPROSTŘEDKOVATEL .....</u>	25
6.1 KOMPETENTNOST DÍTĚTE V ROLI TLUMOČNÍKA.....	26
6.2 PROBLEMATIKA TELEFONICKÉHO A TELEVIZNÍHO TLUMOČENÍ	26
6.3 DŮSLEDKY TLUMOČENÍ V DĚTSTVÍ PROJEVUJÍCÍ SE V DOSPĚLOSTI	27
<u>7 CODA .....</u>	29
7.1 SDRUŽENÍ CODA	29
7.2 POTŘEBA SE SDRUŽOVAT.....	30
<u>8 PRAKTICKÁ ČÁST - KAZUISTIKY .....</u>	31
8.1 KAZUISTIKA Č. 1.....	32
8.2 KAZUISTIKA Č. 2.....	36

8.3	KAZUISTIKA Č. 3.....	40
8.4	SHRnutí KAZUISTIK.....	44
	<u>SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....</u>	<u>47</u>
	<u>ABSTRAKT.....</u>	<u>49</u>
	<u>ABSTRACT.....</u>	<u>50</u>

ÚVOD

Každý má různé důvody, které ho přivedou do světa neslyšících. Zcela zvláštní kategorií jsou slyšící děti neslyšících rodičů. A o nich a jejich soužití bych prostřednictvím této práce chtěla psát. Je to neméně zajímavý, trochu jiný, náhled na problematiku sluchového postižení.

V České republice žije asi 500 000 sluchově postižených, z nich naprosto rozhodující část tvoří nedoslýchaví starší lidé, jejichž sluch se zhoršil z důvodu věku. Ale těch opravdu sluchově postižených u nás žije zhruba 15 000, proto jsou považováni za kulturní menšinu, kterou stmeluje velmi snadná vzájemná komunikace a naopak velmi nesnadná komunikace a tisíce každodenních nedorozumění s vnějším světem slyšících. Členy společenství neslyšících jsou i nedoslýchaví a ohluchlí, patří mezi ně rodiče sluchově postižených dětí, slyšící děti neslyšících rodičů a někteří tlumočníci.¹

Záměrem této práce je nastínit problematické oblasti v životě slyšícího dítěte neslyšících rodičů a tím i problematiku sluchového postižení. Každé dítě je jedinečnou osobností a každá rodina, v níž vyrůstá je jedinečná, nelze tedy získané poznatky zevšeobecnit.

Aby bylo možno lépe pochopit okolnosti a souvislosti výchovného prostředí slyšícího dítěte v neslyšící rodině, je nutno vědět alespoň minimum o kultuře a jazyku neslyšících. O zákonitostech osvojování si jazyka u dětí, o informační bariéře, kterou má každý neslyšící člověk již od dětství, a o tom, jaký vliv má rozdílné vnímání a informační tok u dětí a rodičů na jejich rodinnou pozici a role v ní.

V této práci se také zmiňuji o sdružení lidí, které spojuje to, že jsou potomky neslyšících rodičů (CODA).

---

¹ HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. s. 14-15.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Ze všeho nejprve bych vás chtěla seznámit se základními pojmy: nedoslýchavost, ohluchnutí a prelingvální hluchota. Jsou to tři úplně rozdílná postižení, se zcela odlišnými a často vzájemně protichůdnými potřebami. Ale než k tomu přistoupíme, je potřeba si vysvětlit, jak k těmto postižením dochází.

1.1 Sluchové poruchy

„Sluchové poruchy mohou být výsledkem organické a fyziologické malfunkce v kterékoli části sluchového analyzátoru, sluchové dráhy a sluchových korových center, nebo z funkcionálně-percepčních poruch.“²

„Konduktivní sluchové ztráty mají příčinu ve funkční poruše zvukovodu, ušního bubínku nebo středního ucha. Ve většině případů schopnost slyšet může být téměř plně obnovena léčbou, chirurgickými zákroky nebo sluchadly.“³

„Senzorineurální kochleární ztráta sluchu je často spojena s úplnou ztrátou funkcí smyslových buněk (sluchových) ve vnitřním uchu (kochlea). Postižení sluchu u dětí v 98% případů reprezentuje zničená kochlea. Senzorineurální sluchové ztráty nejsou principiálně léčitelné léky. Sluchové pomůcky a kochleární implantáty mohou umožnit dobré slyšení za jistých podmínek.“⁴

„Retrokochleární sluchová ztráta je způsobená postižením sluchového nervu nebo v centrální části sluchového systému, včetně centrální zvukové dráhy, subkortikálních a kortikálních sluchových center. Postižení tohoto původu jsou relativně vzácné. Léčba sluchových ztrát tohoto původu je dosud v počátcích.“⁵

---

² ČÁKIOVÁ, J. Klasifikace sluchového postižení. *NICM* [online]. 2006 [cit. 2008-11-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.icm.cz/klasifikace-sluchoveho-postizeni>>.

³ Tamtéž.

⁴ Tamtéž.

⁵ Tamtéž.

„Je nezbytné rozlišovat mezi poruchami sluchu fyziologického původu a funkčním postižením sluchového zpracování informací v centrálním sluchovém systému.“⁶

1.2 Vznik poruchy sluchu

„Porucha sluchu může být dědičná nebo získaná a může vzniknout v každém věku.“⁷

„Termín "postlingvální sluchové postižení" zahrnuje všechny jedince, u kterých došlo k náhlé nebo postupně vznikající sluchové ztrátě po dokončení vývoje řeči. Tato definice zahrnuje sluchové ztráty jak u seniorů tak i u mladých dospělých, u kterých v důsledku nemoci nebo dalších traumat došlo ke narušení schopnosti slyšet.“⁸

„Termín "perilingvální sluchové ztráty" zahrnuje všechny případy, u nichž došlo ke sluchovým ztrátám v období dětství do věku 14 let. Tato kategorie patří mezi jasně ohraničené skupiny s postlingválními a prelingválními sluchovými ztrátami.“⁹

„Prelingválně sluchově postižené osoby jsou lidé, u kterých došlo ke sluchovým ztrátám perinatálně nebo před zahájením vývoje řeči v prvních měsících života.“¹⁰

1.3 Stupně sluchových ztrát

„Velikost ztráty sluchu se určuje pomocí audiometrického vyšetření. Ztráta sluchu se vypočítává jako průměr hodnot naměřené intenzity (síly) značené v decibelech (dB) a frekvence značené v hercích (Hz). Měří se prahové hodnoty

---

⁶ ČÁKIOVÁ, J. Klasifikace sluchového postižení. *NICM* [online]. 2006 [cit. 2008-11-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.icm.cz/klasifikace-sluchoveho-postizeni>>.

⁷ Tamtéž.

⁸ Tamtéž.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Tamtéž.

u každého ucha zvlášť. Grafický záznam získaný z měření se nazývá audiogram.¹¹ Výsledky zjištění jsou v následující tabulce.

Tabulka č. 1 Sluchové ztráty - efekty a diagnostické stupně¹²

SLUCHOVÁ ZTRÁTA	EFEKTY	DIAGNOSTICKÁ ŠETŘENÍ
<15 dB	žádný	regulérní sluchové testy
15-35 dB	problémy mohou nastat v akusticky náročných situacích, ve skupině a v hluku: nazývaném „skupinový efekt“	regulérní sluchové testy, požadují se speciální lékařské postupy za účelem rozvoje sluchu a řeči
35-65 dB	regulérní sluchové problémy; postižený potřebuje hlasitou řeč, nerozumí slovům, je narušena nebo nekompletní artikulace, problémy s konverzací ve skupině, postižený potřebuje vizuální pomůcky	sluchové pomůcky jsou nezbytné požadují se speciální lékařské postupy za účelem rozvoje sluchu a řeči
65-95 dB	rozumění mluvené řeči bez audiotechnických pomůcek chybí nebo je velmi omezené, je významně narušen rozvoj řeči	sluchadla jsou nezbytná, pokud je to možné, tak kochleární implantáty; speciální lékařské postupy za účelem rozvoje sluchu a řeči
>95 dB	jsou slyšeny pouze některé a velmi silné zvuky a vnímané vibrace; převaha vizuální orientace, není mluvená řeč, vývoj řeči spontánně nenastává	sluchadla nebo kochleární implantáty, speciální lékařské postupy za účelem rozvoje sluchu a řeči

Na závěr stručné shrnutí. **Nedoslýchaví** jsou ti, kteří se sluchadlem alespoň v tiché místnosti rozumějí mluvené řeči i bez odezírání. Nedoslýchavé děti, jsou-li brzy vybaveny sluchadly nebo jinými technickými pomůckami, mohou docela dobře rozvinout mluvenou řeč, navštěvovat bez větších potíží školy pro slyšící. Mohou se i bez zvláštních opatření naučit dobře číst a v chápajícím rodinném prostředí mohou mít dostatek příležitostí pro tzv. náhodné nebo bezděčné učení, které tvoří podstatnou část našeho sociálně emocionálního

¹¹ PIPEKOVÁ, J. et al., *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, s. 86.

¹² ČÁKIOVÁ, J. Klasifikace sluchového postižení. *NICM* [online]. 2006 [cit. 2008-11-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.icm.cz/klasifikace-sluchoveho-postizeni>>.

rozvoje. Hlavním problémem nedoslýchavých dětí je, že jejich přijetí světem slyšících není nikdy stoprocentní a pokud se včas nenaučí na odpovídající úroveň i znakový jazyk, odmítne je i společenství neslyšících. V důsledku toho jsou často velice osamocené. Podstatnou část nedoslýchavých tvoří staří lidé.¹³

Dojde-li k **ohluchnutí** až po alespoň částečném rozvoji mluvené řeči, což může být již ve 2 až 4 letech života, bude mít dotyčný postižený vždy podstatně menší problémy při komunikaci se slyšícími než kdokoliv, kdo se jako neslyšící narodil nebo ohluchl v nejranějším věku před rozvinutím řeči. Ohluchlí si mohou s pomocí zkušeného logopeda a slyšícího okolí udržet dobře srozumitelnou a poměrně přirozeně znějící mluvu. Dokonce ani děti ohluchlé ve velice raném věku nemají problémy se čtením, které jsou u prelingválně neslyšících velké. Hlavní problém ohluchlých je psychologický. Znají cenu zvuku a velice ho postrádají. Mnoha ohluchlým však mohou velice pomoci kochleární implantáty a značnou pomoc pro ně představuje i rozvoj ostatních technologií.¹⁴

Prelingválně neslyšící - světová zdravotnická organizace definuje jako neslyšícího toho člověka, který ani s největším zesílením neslyší zvuk. Pokud se vůbec naučí mluvit, zní jeho uměle vytvořená mluva velice nepřirozeně a laická veřejnost ji obvykle považuje za mluvu mentálně postiženého. Jeho čtenářské schopnosti bývají velice slabé – na úrovni funkční negramotnosti (obtíže v pochopení obsahu čteného, psaného textu, výrazné obtíže v oblasti učení, pojmání nových informací).¹⁵ Žádná sluchadla mu nepomáhají a kochleární implantáty mu mohou pomoci pouze tehdy, pokud jsou implantovány před 2. rokem života. Jediné efektivní řešení spočívá v neodkladném zařazení takového dítěte do rehabilitačního programu založeného na využití znakového jazyka. Program musí také zahrnovat to, že se znakový jazyk naučí co nejvíce členů rodiny. Jen tak je dítěti umožněna příležitost k náhodnému učení a skutečně plnohodnotné komunikaci v jeho nejcitlivějším období. Mluvenou řeč se dítě

---

¹³ HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*, s. 38-39.

¹⁴ REDLICH, K. *Slyšící dítě hluchých rodičů*, s. 78.

¹⁵ WIESNER, P. *Psychologie laterality* [online]. 1999 [cit. 2009-03-22]. Dostupný z WWW: <<http://p.zacek.sweb.cz/wiesner/lateralita.html>>.

samozřejmě musí učit také, ale až jako druhý jazyk, spíše s důrazem na čtení a psaní než na artikulaci.¹⁶

1.4 Psychologické zvláštnosti neslyšící osobnosti

Neslyšící jsou v oblasti poznávací a orientace v prostoru ochuzeni o zvukové pozadí a mají narušen pocit osobní bezpečnosti a sebejistoty. V oblasti sociální vzniká u nich narušení sociálních kontaktů s intaktní společností. To zapříčiňuje společenskou izolaci, psychickou zátěž, odlišnou orientaci v sociálních hodnotách, citovou nevyrovnanost, neadekvátní reakce, vztek až agresivitu. V oblasti psychologické dochází při rozvoji řeči k nedostatečné sluchové kontrole, řeč je na nižší úrovni a méně srozumitelná, myšlení je statické, nepohotové, založené na konkrétních pojmech. Neslyšící se neotáčí se za zvuky, cítí se méněcenní, když nerozumí, nebo jim není rozuměno. Objevuje se u nich závislost na rodičích, slyšících potomcích, okolí, tlumočnickovi. Jsou nesamostatní a mnohdy snadno ovlivnitelní.¹⁷

---

¹⁶ HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*, s. 38-39.

¹⁷ PIPEKOVÁ, J. et al., *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, s. 83.

2 RODINA A JEJÍ VÝZNAM PRO DÍTĚ

„Rodina má pro dítě nezastupitelný význam. Dítě se do ní rodí, dostává od svých rodičů genetickou výbavu, má rozhodující vliv na celkový rozvoj jeho osobnosti, zvláště v nejranějším období jeho dětství, a to jak v oblasti tělesné, duševní, tak i sociální. V rodině a rodinou se uskutečňuje společenská adaptace dítěte, jeho začleňování do společnosti. V kontaktu s bezprostředním okolím i svými možnostmi si dítě vytváří jakýsi vnitřní obraz světa, který do jisté míry odpovídá tomu, jak je mu okolní realita jeho rodiči či vychovateli „předkládána.“¹⁸

„Rodina určuje sociální status dítěte, je rozhodující, pokud jde o jeho sociální prestiž a sociální sebeuvědomění. Prostřednictvím rodiny si také dítě uvědomuje své místo a svou roli ve společnosti. Rodina, sociální vztahy v ní a způsob výchovy budou pro dítě zázemím, ze kterého bude vycházet, až si založí svou vlastní rodinu.“¹⁹

J. Sinecká uvádí, že je 90% sňatečnost mezi lidmi, kteří mají stejné postižení sluchu. A tito lidé mají stejné právo si založit rodinu jako zdravá část populace. Přístup neslyšících lidí k rodičovství je ve velké míře formován slyšícími společnostmi, především lidmi, se kterými byli od dětství ve styku, včetně svých rodičů, prarodičů a příbuzných, dále lékaři, učiteli a odborníky obecně.²⁰

Narození potomka je i v takovéto rodině velkou událostí. Myslím si, že většina neslyšících rodičů před narozením svého dítěte uvažuje o tom, zda bude jejich dítě slyšet, či nikoliv. Je však možné, že někteří rodiče nad tím vůbec nepřemýšlejí.

Většinou neslyšících rodičů se narodí slyšící děti. Pouze v případě autosomálně dominantního typu dědičnosti (zhruba v 5 až 10 % případů) se narodí dítě s různým stupněm ztráty sluchu. Záleží na tom, zda má prelingválně neslyšící dítě pouze jednoho neslyšícího rodiče nebo oba neslyšící rodiče. Některé děti se

---

¹⁸ FILDA, Rodina. *Seminárky.cz* [online]. 2000 [cit. 2008-11-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.seminarky.cz/Rodina-748>>.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ SINECKÁ, J.; HAUZER, J. *Naše dítě je tu! Průvodce pro neslyšící rodiče*, s.10.

narodí jako slyšící a přicházejí o sluch v pozdějším věku, např. po nemoci, úrazu apod.²¹

Neslyšící rodiče tedy mají téměř vždy slyšící děti. V rodině tak vzniká situace, kdy prarodiče a jejich vnuci slyší, zatímco rodiče neslyší.

2.1 Nepostradatelné postavení prarodičů

Raná interakce mezi matkou a dítětem je základem pro rozvoj jejich vztahu, pro emoční pohodu dítěte, pro schopnost matky dítě dlouhodobě kojit, pro její citlivost a vnímavost k signálům dítěte. To je důležité tím spíše, že mnoho neslyšících matek si není jisto, jak se s mateřskou rolí budou umět vyrovnat, nevěří si, obávají se praktických problémů při péči o dítě. A proto je dost neslyšících rodičů, kterým s péčí o dítě dlouhodobě pomáhají slyšící prarodiče. Je proto třeba neslyšící rodiče povzbuzovat v jejich kompetenci a zodpovědět jim všechny jejich otázky. To samozřejmě není možné bez možnosti se s nimi plnohodnotně dorozumět.

„Prvotní problém, se kterými se neslyšící rodiče setkávají je komunikace s lékaři. Přenos informací se děje v průběhu komunikace, která by měla být obousměrná, tedy od lékaře k rodičům i od rodičů k lékaři. Ale jakým způsobem informace zprostředkovat? Komunikaci založenou jen na odezírání zvládne pouze velmi malé procento neslyšících lidí a je pro ně vzhledem k naprosté absenci sluchových vjemů extrémně náročná. Komunikace prostřednictvím dopisování je pomalá, zdlouhavá a ve vypjatých situacích nepoužitelná. Lékař, který se mezi neslyšícími lidmi běžně nepohybuje, může mít velký problém s porozuměním tomu, co se mu neslyšící snaží sdělit, ať už ústně, nebo písemně.“²²

„Slyšící matka má možnost s lékařem hovořit při kterémkoliv vyšetření a neslyšící matka by měla mít tuto možnost také. Často tuto roli zprostředkovatele informací zastává právě matka matky dítěte. Vzhledem k tomu, že to většinou

---

²¹ GAVELČÍKOVÁ, S. Bilingvismus. In *Ticho* [online]. Posl. aktualizace 16. 1. 2003 [cit. 2008 – 10 - 01]. Dostupné na: <http://www.ticho.cz/clanky.php?key=514>.

²² HUDÁKOVÁ, A., et al. *Ve světě sluchového postižení*, s. 51.

nebývá profesionální tlumočník, dochází k tomu, že se k matce nedostanou všechny informace tak, jak byly řečeny.²³ A to je dle mého názoru velká chyba, proto by měly neslyšící matky spíše využívat služeb tlumočníka, který jim vše přetlumochí.

Tlumočník se nesnaží být aktivním účastníkem komunikace. Slyšící příbuzný může neslyšící klientku podvědomě ochraňovat a také na sebe většinou přebírá aktivitu v komunikaci a odpovědnost za rozhodnutí klientky.

Věřím, že prarodiče dokáží svým dětem obětavě pomoci a postarat se o svá vnoučata, ale pro zdravý duševní vývoj, pro oboustranný růst každého ze zúčastněných je nutná akceptace nových životních rolí a životních situací i za těchto obtížných podmínek.

---

²³ HUDÁKOVÁ, A., et al. *Ve světě sluchového postižení*, s. 51.

3 KOMUNIKACE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH

„Komunikace je mostem mezi lidmi. A bez mostů bychom nemohli přecházet řeky. A bez přecházení řek bychom se daleko nedostali.“²⁴

„Komunikace je širší pojem než řeč a může být definována jako libovolné chování, které se týká vysílání a přijímání informace mezi dvěma organismy. Mnoho vědců studujících řeč je přesvědčeno, že v lidském mozku je naprogramována schopnost řeč vytvořit.“²⁵

„Komunikace s druhými lidmi je pro člověka velice důležitá, protože v ní nachází nejenom potřebné informace, ale také kus sebe samého. V komunikaci člověk realizuje své myšlenky a objevuje vlastní možnosti. Je to jedna z věcí, která je pro nás samozřejmostí, avšak pro některé jedince není zas tak úplně snadno dosažitelná.“²⁶

U nedoslýchavých lidí dochází k omezení komunikace v důsledku oslabené schopnosti vnímat řeč sluchem. U lidí s převodní nedoslýchavostí se dá tento problém celkem snadno vyřešit používáním kompenzačních pomůcek, které zesilují zvuk, nebo dokonce operativně. Bohužel, u lidí s nedoslýchavostí percepčního typu, často používání sluchadel dostatečně nepomáhá.“²⁷

Příklady kompenzačních pomůcek pro sluchově postižené - „sluchadla (kapesní, brýlová, závěsná, boltcová, zvukovodová, kanálová), kolektivní zesilovací aparatury, pojítka, INFRA-ROT pojítka, FM pojítka, indikátory hlásek, elektrotaktilní a vibrotaktilní pomůcky, faxy, mobilní telefony, počítače, světelné

---

²⁴ STRNADOVÁ, A. Komunikace 1. *Ticho.cz* [online]. 2002 [cit. 2008-11-08]. Dostupný z WWW:

<<http://www.ticho.cz/clanky.php?key=381&kkk=8a6099c277e0137ceca3e994eac692ee&limn=7&limc=0&sclkat=novinky&cclaut=&cclkat=&cclser=4&ccltem=>>.

²⁵ REDLICH, K. *Slyšící dítě hluchých rodičů*, s. 12.

²⁶ STRNADOVÁ, A. Komunikace 1. *Ticho.cz* [online]. 2002 [cit. 2008-11-08]. Dostupný z WWW:

<<http://www.ticho.cz/clanky.php?key=381&kkk=8a6099c277e0137ceca3e994eac692ee&limn=7&limc=0&sclkat=novinky&cclaut=&cclkat=&cclser=4&ccltem=>>.

²⁷ Tamtéž.

a vibrační budíky, světelné zvonky, signalizátory zvonění telefonu, zesilovače zvuku, otevřené a skryté titulky, teletext, kochleární implantát“.²⁸

3.1 Význam komunikace ve vzdělávání sluchově postižených

„Komunikace je alfou a omegou výchovy a vzdělávání sluchově postižených. Sociální a didaktická komunikace znamená informaci a informace pak poskytuje materiál pro rozvoj poznávacích procesů v nejvyšších etážích myšlení a řeči a přeneseně pro rozvoj vzdělávání. Protože je sluchové postižení limitujícím faktorem vývoje řeči, příjmu informací na akustickém základě, je také východiskem pro výběr optimální formy komunikace.“²⁹

Hledání optimální komunikační formy pro myšlenkový a citový kontakt je velkým problémem profesionální péče o sluchově postižené již několik staletí. Problém využívání znakového jazyka je prakticky tak starý jako sama výchova a výuka sluchově postižených.³⁰

3.2 Vzdělávání sluchově postižených

„Systematická edukace dětí se sluchovým postižením existuje již asi 350 let, ale profesní příprava učitelů a terapeutů na univerzitní úrovni nepřesahuje padesát, šedesát let.“³¹

„Počátek historie ústavů a škol pro hluchoněmé na území současné České republiky, je datován do roku 1786, kdy byl založen první ústav v Praze jako čtvrtý v Evropě.“³²

---

²⁸ Technické pomůcky pro sluchově postižené. *Ksp.upol.cz* [online]. 2007 [cit. 2008-11-08]. Pdf. Dostupný z WWW: <<http://www.ksp.upol.cz/cz/clenove/profil/langer/download/surdn/07.ppt>>.

²⁹ KUČERA, P. Význam komunikace při výchově a vzdělávání SP. *Ticho.cz* [online]. 2002 [cit. 2008-11-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.ticho.cz/clankyz.php?key=318&kkk=8a6099c277e0137ceca3e994eac692ee&limn=14&limc=0&scikat=novinky&cclaut=&cclkat=&cclser=4&ccltem=>>>.

³⁰ Tamtéž.

³¹ GOTTFRIED, D., et al. *Sluchové postižení – Možnosti edukace*. [s.l.] : [s.n.], 2001. 44 s. Dostupný z WWW: <<http://www.lehn-acad.net/downloads/letter01cz.pdf>>.

³² Tamtéž.

„Moderní historie poradenství, podpory rodiny se sluchově postiženým dítětem a vzdělávání sluchově postižených, je typická velkým důrazem na integraci většiny nedoslýchavých dětí a dětí s kochleárním implantátem do běžných škol. Speciální školy pro děti se sluchovým postižením jsou různé co se týká vzdělávacího programu a také komunikačních strategií.“³³

„Na školách pro neslyšící se až do poloviny 80. let nepoužíval při výuce znakový jazyk, preferována byla metoda ústní. Dnes máme na výběr tři výchovně-vzdělávací metody: orálně auditivní metoda, bilingvální a totální komunikace.“³⁴

Speciální školy pro sluchově postižené užívají orální komunikační strategie ve vyučování s důrazem na odezírání a pomocnou vizualizaci didaktické komunikace. Speciální školy s totální komunikací jsou zvláště pro děti s multihandicapem. Ve školách s bilingvální komunikační strategií vyučují neslyšící učitele znakovou řečí a slyšící učitele vyučující s důrazem zejména na psaný český jazyk.

Dlouhou tradici v České republice má řečová výchova sluchově postižených vedena logopedy.

---

³³ GOTTFRIED, D., et al. *Sluchové postižení – Možnosti edukace*. [s.l.] : [s.n.], 2001. 44 s. Dostupný z WWW: <<http://www.lehn-acad.net/downloads/letter01cz.pdf>>.

³⁴ Tamtéž.

4 KOMUNIKACE MEZI DÍTĚTEM A RODIČI

Pokud se neslyšícím rodičům narodí neslyšící dítě, je nasnadě, že pro tuto rodinu bude primárním jazykem český znakový jazyk (dále jen ČZJ). Růst dítěte bude probíhat přirozeným způsobem.

„V případě, že se neslyšícím rodičům narodí slyšící dítě, může být oboustranný vztah rodič – dítě narušen a tak může být narušen i vývoj dítěte. Jako u slyšících rodičů, kteří mají neslyšící dítě, i zde představuje největší problém komunikace.“³⁵ Proto vidím přínos v časně integraci slyšícího dítěte neslyšících rodičů do předškolních zařízení.

4.1 Mluvený jazyk

Neslyšící rodiče mohou volit jako primární způsob komunikace se svými slyšícími dětmi mluvení. Často se tak stává, když jeden z rodičů je nedoslýchavý nebo i slyšící. Myslím si, že důvodem je obava z toho, že se jejich dítě nenaučí mluvit. Rovněž se domnívám, že neslyšícího rodiče může vést k používání hlasu i jiný důvod, může např. považovat dorozumívání skrze mluvené slovo se svým okolím za přirozenější. „Dítě může mít problémy se zvládnutím gramatiky mluveného jazyka, protože může chybně přebírat řečové vzory svých rodičů.“³⁶

Někdy je mluvení neslyšícího rodiče však velmi hlasité a pro děti a další posluchače nepříjemné. V takovém případě děti i ostatní slyšící lidé upozornují rodiče, aby mluvil potichu. Rodič vlastně může své dítě, ale i jiné slyšící lidi odrazovat od delší vzájemné komunikace svým hlasitým mluvením.

Myslím, že neslyšící rodiče, kteří na své děti pouze mluví, neomezují při komunikaci s dítětem svůj projev pouze na svá ústa, jak je to běžné u slyšících lidí. Neslyšící rodiče svůj jazykový projev doprovázejí i jinými výrazovými prostředky (rukama, pohyby obličeje, očima a tělem). Také výrazy obličeje, gesta

---

³⁵ HOMOLÁČ, J., et al. *Komunikace Neslyšících*, s. 119.

³⁶ LEONHARDT, A.; GRÜNER, B. *Vývin reči počujúcich detí, ktoré majú sluchovo postihnutých rodičov*, č. 3, s. 11-13, č. 4, s. 13-14.

a postoje těla mají své specifické významy pro členy menšiny neslyšících a vytvářejí tak řadu asociací (dalších významů, které upřesňují porozumění při komunikaci). „Všechny tyto prostředky komunikace si dítě osvojuje na základě komunikace se svými rodiči a jinými neslyšícími lidmi. Proto je možné, že tyto jazykové prostředky tvoří v dospělosti slyšícího člověka, který má neslyšící rodiče, velmi podstatnou roli v každodenní komunikaci.“³⁷

4.2 Znakový jazyk

„Jako další primární komunikační prvek mohou neslyšící rodiče se svými slyšícími dětmi volit ČZJ. V rodinách, kde jsou neslyšící rodiče, se ve více než 90% případů používá ke komunikaci znakový jazyk. V mnoha případech se však současně mluví. Děti se učí rozumět ČZJ a vyjadřovat se v tomto jazyce stejným způsobem jako se učí slyšící děti slyšících rodičů rozumět češtině a mluvit v češtině.“³⁸

„Je důležité, aby neslyšící rodiče své dítě jazykově rozvíjeli co nejvíce v kritickém období, ve kterém má ty nejlepší předpoklady naučit se jazyku, asi zhruba do šesti let věku dítěte. Na rozdíl od mluveného jazyka je dítě schopno vytvářet první znaky z ČZJ již ve věku 6 – 8 měsíců. Rodiče i přes „nejasné“ provedení znaků brzy rozeznají záměr dítěte, které jim tak sděluje své potřeby. Dítě sleduje znakování svých rodičů, a tak poznává základy tohoto vizuálně motorického jazyka, učí se jeho gramatické stavbě a významům jednotlivých znaků.“³⁹ Rodiče by měli umožnit svému dítěti, aby se mohlo v tomto období pravidelně setkávat jak se znakovým, tak i s mluveným jazykem.

„Pro rodiče a jejich dítě je velmi důležitá potřeba společného jazyka, je třeba ho využít při komunikaci, vysvětlování, vyprávění. Neslyšící rodiče, kteří mezi sebou běžně používají ČZJ, by však měli při komunikaci s dítětem tento znakový jazyk upřednostňovat před mluvenou češtinou, protože to jsou především

---

³⁷REDLICH, K. *Slyšící dítě hluchých rodičů*, s. 15.

³⁸Tamtéž, s. 13.

³⁹Tamtéž, s. 15.

oni, kdo mohou umožnit dítěti, aby si tento jazyk osvojilo. Pro dítě je dokonalé osvojení ČZJ předpokladem k tomu, aby s rodiči udrželo v dětství i po zbytek svého života užší vztah.⁴⁰

Znakový jazyk je pro svou vizuálně-motorickou povahu přirozeným komunikačním systémem.⁴¹

4.3 Bilingvismus

Slovník cizích slov vysvětluje bilingvismus jako aktivní užívání dvou jazyků na úrovni jazyka mateřského.⁴²

Používání znakového a mluveného jazyka současně se mi jeví jako nejlepší forma komunikace se slyšícím dítětem v neslyšící rodině.

„Skutečný bilingvismus v rámci znakového jazyka a mluveného i psaného jazyka je možný pouze u slyšících dětí neslyšících rodičů. U neslyšících lidí nejde o „skutečný“ bilingvismus, protože jejich jazyková kompetence v psaném většinovém jazyce často dosahuje velmi nízké úrovně a jejich jazyková kompetence v mluveném jazyce (mluvení a odezírání) rovněž nezajišťuje efektivní komunikaci.“⁴³

„Můžeme vytvořit čtyři skupiny bilingvních lidí. První skupinou jsou lidé, kteří se identifikují více se znakovým jazykem a kulturou neslyšících. Druhou pak lidé, kteří se identifikují více s mluveným jazykem a se světem slyšících lidí. Třetí skupinou lidí jsou ti, kteří se sžili s oběma jazyky a světy a poslední skupinu tvoří lidé, kteří se cítí mezi těmito dvěma světy ztraceni a nedokáží se identifikovat ani s jedním z nich.“⁴⁴

„Jazykové kompetence slyšících lidí, kteří mají neslyšící rodiče, však nejsou mnohdy na takové úrovni, aby mohli znakový jazyk svých rodičů plyně

---

⁴⁰ FREEMAN, R. D. *Tvé dítě neslyší?* Průvodce pro všechny, kteří pečují o neslyšící děti, s. 103, 106.

⁴¹ HUDÁKOVÁ, A. *Bilingvismus z pohledu rodičů*, s. 9.

⁴² Encyklopedický dům. *Slovník cizích slov*, s.43.

⁴³ GROSJEAN, F. *Life with Two Languages*, s. 88.

⁴⁴ PRESTON, P. *Mother Father Deaf: Living Between Sound and Silence*. s. 140.

používat (například jako profesionální tlumočníci), pokud se studiu znakového jazyka později nevěnují. Tito lidé jsou však schopni užívat dva jazyky, a proto se v jejich souvislosti mluví o funkčním bilingvistu.⁴⁵

„Pokud má jeden z rodičů dítěte dobrou jazykovou i komunikační kompetenci v mluveném jazyce (např. je nedoslýchavý nebo slyšící), tak se mohou oba rodiče rozhodnout vést své dítě k dvěma jazykům současně. Může se jednat o sekvenční i simultánní bilingvistus.“⁴⁶

„Na jazykovém prostředí a bilingvnosti dítěte v rodině se zpravidla výrazně podílejí prarodiče.“⁴⁷

„Slyšící dítě se však může ocitnout v bilingvním rodinném prostředí i přesto, že mluvená čeština v rodině není používána. Je to v případech, když rodiče s dítětem znakují a zároveň umí dobře psát a číst česky. Svoje dítě z pravidla k psané češtině povedou. Samozřejmě si dítě může psanou formu jazyka osvojit až v pozdějším věku ve srovnání s užíváním znakového jazyka a mluvené češtiny.“⁴⁸

Mezi další komunikační kompetence se zahrnuje i schopnost odezírání. „Slyšící lidé většinou vnímají hlas neslyšícího jako nesrozumitelnou, podivnou a cizí mluvu. Snadno se tak stane, že tato „mluva“ u slyšících lidí vyvolává údiv, v horších situacích i výsměch, protože chování neslyšících není „normální“. Neslyšící rodiče si to uvědomují a o takový posměch samozřejmě nestojí, a možná proto volí méně nápadnou formu komunikace se svým dítětem, odezírání.“⁴⁹

Podle S. Gavelčíkové se některé slyšící děti neslyšících rodičů naučí odezírat, protože v komunikaci neslyšících lidí je navázání a udržování vizuálního kontaktu komunikantů nezbytnou podmínkou komunikace.⁵⁰

---

⁴⁵ PRESTON, P. *Mother Father Deaf: Living Between Sound and Silence*. s. 140.

⁴⁶ REDLICH, K. *Slyšící dítě hluchých rodičů*, s. 19.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ GAVELČÍKOVÁ, S. *Výchova slyšícího dítěte v neslyšící rodině*. s. 35.

K tomu dodávám, že podmínky komunikace jsou podmíněné komunikačními normami. Schopnost odezírat se však bezprostředně vztahuje i ke znalosti jazyka (jazykové kompetenci), protože k tomu, aby člověk byl schopný odezírat musí znát velmi dobře jazyk, který odezírá.

5 SVĚT DÍTĚTE NESLYŠÍCÍCH RODIČŮ

Dva jazyky – dvě kultury, pravidla chování, zvyky a tradice, kultura v užším smyslu slova, s tím vším se musí dítě vyrůstající v neslyšící rodině potýkat.

Neslyšící rodiče vnímají velmi intenzivně svět vizuálně. Dítěti tak umožňují podílet se na tomto vnímání. Učí své dítě od dětství, aby si všímalo viditelných detailů, které jsou významné pro události, stejně tak jako jsou významné zvuky pro slyšící.

5.1 Kultura neslyšících

Neslyšící člověk má potřebu setkávat se s jinými neslyšícími lidmi. Tato potřeba je obecně lidskou potřebou komunikace, potřebou sociálních kontaktů, potřebou někam a k někomu patřit. Vzájemná setkávání neslyšících uspokojují i další potřeby, stejně jako u jiných menšin ve většinové společnosti.

„Většina neslyšících rodičů své slyšící děti seznamuje od jejich nejranějších let s členy komunity neslyšících, stejně tak jako všichni slyšící rodiče seznamují své dítě s řadou svých známých a přátel. Často proto slyšící děti neslyšících rodičů sdílejí stejné kulturní a komunikační normy se členy této komunity.“⁵¹

5.1.1 Společenské zvyklosti neslyšících

„Ve společenství neslyšících platí vlastní hodnotová měřítko a společenské zvyklosti. Neslyšící neznají ironii slyšících a vše se říká naplno. Nesluší se přijít či odejít "tzv. po anglicku", tedy tak, aby si toho nikdo nevšiml. Každý příchozí i odcházející by měl podat ruku všem přítomným nebo ještě lépe se s každým obejmout, jako když vítáme rodinnou návštěvu. Při odchodu není možné se jen tak sebrat, říci že už jdete a odejít. Neslyšící často odchází dlouho. Loučí se s každým, a při té příležitosti prohodí ještě pár „posledních vět“ a často se ještě zabere

---

⁵¹ REDLICH, K. *Slyšící dítě hluchých rodičů*, s.28.

s někým do dlouhého nebo důležitého rozhovoru. Proto odchod může trvat nečekaně dlouho, třeba i hodinu.⁴⁵²

„Pokud chce někdo s někým mluvit, nelze jen tak na něho zavolat jménem, nebo spustit rovnou a věřit, že pochopí, že mluvíme právě s ním. Neslyšící na sebe také volají, ale tak, že energicky mávají v zorném poli ostatních tak, aby ho ostatní viděli, nebo požádají někoho, kdo je blízko toho s kým chceme navázat hovor, aby nám ho tzv. zavolal.“⁴⁵³

„Pro neslyšící je samozřejmý i větší počet tělesných dotyků. Upozornění dotykem ruky - poklepáním je zcela běžné. Přijatelné je však jen poklepání na rameno nebo ruku. Nevhodné jsou dotyky na zádech, protože toho kdo je za vámi nevidíte a dotyčný se může i leknout.“⁴⁵⁴

„Neslyšící se baví stejně jako slyšící. Také například rádi tancují. Vnímají totiž různé vibrace a záchvěvy lépe než slyšící, kteří doprovodným efektům nevěnují velkou pozornost. Nevnímají přitom hudbu, ale právě nárazy rytmu. Proto musí být zvuk o něco výraznější.“⁴⁵⁵

„Z vizuální organizace světa lidí, kteří neslyší, vycházejí i další pravidla chování, například při veřejném vystoupení - v divadle se netleská, ale třepe rukama nad hlavou. Pozdrav si vyměňují na dálku. Během jakékoli činnosti neslyšící lidé neuvědoměle v kratších nebo delších intervalech kontrolují pohledem dění kolem sebe. Informují se tak o změnách v okolí, které slyšící člověk získává automaticky sluchem.“⁴⁵⁶

„Neslyšící nechápu ironii slyšících, která je obvykle vyjadřována právě intonací hlasu, ale mají vlastní obdobu ironie a druh humoru.“⁴⁵⁷

---

⁵² HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*, s. 49.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

6 DÍTĚ JAKO KOMUNIKAČNÍ ZPROSTŘEDKOVATEL

Neslyšící rodiče se většinou nemohou naučit mluvit tak srozumitelně, aby mohli komunikovat s většinovou společností bez tlumočnicka. Proto slyšící děti neslyšících rodičů získávají specifickou roli, která jim je přidělena rodiči i jinými lidmi. Je to role komunikačního zprostředkovatele. Proč si vůbec rodiče se nechají tlumočit od svých dětí? Myslím si, že neslyšící rodiče považují své jednání za méně „trapné“, když se obrátí o „pomoc“ ke svému dítěti a nepožádají o „pomoc“ cizího dospělého člověka. Své rozhodnutí omlouvají i tím, že se jedná o intimní problém rodiny, který by se měl řešit v rámci rodiny. Někdy se tak rodiče rozhodnou z obavy, že se důvěrné informace z tlumočení rozšíří vinou konkrétního tlumočnicka (jediného dostupného v okolí) mezi ostatní neslyšící lidi.⁵⁸ A tím se rodiče stávají závislí na vlastním dítěti.

„Slyšící děti začínají svým neslyšícím rodičům tlumočit velmi brzy.“⁵⁹ Podle odborníků tyto děti začínají tlumočit již od 4 let věku.

Slyšící lidé a vůbec celá většinová společnost přímo či nepřímo takovému dítěti „nutí“ tlumočit. K tlumočení ze strany dětí však dochází i spontánně. Někdy si slyšící děti neslyšících rodičů ani neuvědomují, že se z jejich strany jedná o tlumočení. Dítě má schopnost vytušit a uspokojit přání rodičů, aniž by rodiče přímo dítě o něco žádali. Dítě jedná intuitivně a přebírá funkci, jež mu byla rodiči nevědomě přidělena.

„Tyto děti kromě toho, že svým rodičům zprostředkovávají komunikaci se slyšícími lidmi, také jim pomáhají zorientovat se ve vzniklé situaci, zajišťují např. písemnou komunikaci s úřady - vyzvedávají a vyplňují formuláře apod.“⁶⁰

Chtěla bych podotknout, že neslyšící rodiče mohou mít utkvělou představu, že jejich slyšící dítě ví velmi mnoho až všechno, protože slyší.

---

⁵⁸ REDLICH, K. *Slyšící dítě hluchých rodičů*, s. 59.

⁵⁹ Tamtéž, s. 50.

⁶⁰ Tamtéž, s. 52.

6.1 Kompetentnost dítěte v roli tlumočníka

Z hlediska profesionálního přístupu k tlumočení je zřejmé, že dítě nemůže být neutrální k průběhu komunikace. Dítě není natolik psychicky, kognitivně, jazykově vybavené a sociálně zralé, aby pochopilo vzniklou situaci a přetlumočilo obsahy sdělení. Dítě tedy během komunikace nerozumí tomu, co si dospělí sdělují, má jen zkreslený obraz těchto informací. Také jeho vztah k rodičům není čistě profesní.⁶¹ Neslyšící rodiče a slyšící lidé přijímají tlumočení dítěte s rezervou, ale přesto je přijmou. „Dítě není jazykově a komunikačně kompetentní splnit daná očekávání okolí. Pro dítě je toto vše psychicky velmi náročné a má z těchto situací negativní pocity. Drobná psychologická traumata vytvářejí jednu trvale nepříznivou životní atmosféru.“⁶² Neboli - velká kumulace negativních pocitů a zkušeností negativně ovlivní harmonický vývoj dítěte. Narušený harmonický vývoj dítěte se v dospělosti projevuje psychickými problémy, např. ve vztahu ke svým rodičům, při výchově vlastních dětí, v komunikaci s lidmi.

Jsou-li navíc výpovědi komunikantů emotivně laděny dítě není schopno odlišit, komu jsou emotivní náboje určené, proto je vztahuje k sobě a bývá z takových situací značně frustrované.

Na druhou stranu někteří odborníci uvádějí, že tato specifická role dítěte rozšiřuje jeho obzory, rozvíjí jeho komunikační schopnosti - vývoj řeči, slovní zásobu a komunikační strategie, pěstuje samostatnost, učí ho řešit různé problémy apod.

6.2 Problematika telefonického a televizního tlumočení

Specifickým tlumočením, které se odehrává v rodině dítěte, je tlumočení televizních pořadů a tlumočení telefonických hovorů.

Rodiče nemohou telefon sami využívat, ale i tak ho mohou mít ve své domácnosti, někdy i z toho důvodu, že mají slyšící dítě, které jim bude telefonáty

---

⁶¹ PRESTON, P. *Mother Father Deaf: Living Between Sound and Silence*.s. 102, 143-144.

⁶² MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují: eseje z dětské psychologie*, s.19.

vyřizovat. Mám dojem, že i takové tlumočení může být pro dítě nepříjemné. Dítě někdy neví, jak má rodičům zajistit profesionální tlumočení telefonického hovoru.

Pokud dítě vyřizuje vzkazy a hovory za své rodiče, lehce se také stane, že vyřizuje špatné zprávy rodičům a jejich přátelům, popř. rodinným příslušníkům. Dítě může mít pocit, že negativním sdělováním svým rodičům může ublížit. To samozřejmě nechce. Může se stát, že mnoho věcí, které dítě slyšelo si nechá pro sebe.

Slyšící lidé často nevědí, jak se mají zachovat, zda vůbec mají např. s devítiletým dítětem řešit nějaký problém dospělých. Problém také nastane, když do rodiny dítěte volají sami slyšící lidé, kteří chtějí mluvit s rodiči dítěte a nemohou pochopit, že rodiče dítěte opravdu vůbec neslyší a nemůže s nimi tudíž mluvit.

Často se stává, že slyšící lidé chtějí získat odpovědi na své dotazy velmi rychle, protože nevědí, že telefonické tlumočení probíhá s dlouhými pomlkami. V mnoha případech na sebe děti berou při telefonickém hovoru zodpovědnost při rozhodování, např. právě z toho důvodu, že slyšící komunikant se snaží vyřídit telefonát co nejrychleji. Děti za své rodiče mohou pod tímto tlakem rozhodnout.

Co se týče tlumočení televizních pořadů, neslyšící rodiče by pravděpodobně využívali své děti o něco méně jako televizní tlumočnický, kdyby bylo více pořadů v televizi otitulkováno, popř. by bylo více televizních pořadů tlumočeno do ČZJ nebo kdyby existovalo více pořadů, které by byly vysílány přímo v ČZJ.

Většinu dětí, které jsou požádány svými rodiči, aby jim tlumočily, o čem se baví hrdinové třeba ve filmu, baví toto tlumočení jen chvíli. Rodičům netlumočí vše, co je řečeno. Rodiče s tím nejsou spokojeni, pak se všichni pohádají a dítě od televize odchází.

6.3 Důsledky tlumočení v dětství projevující se v dospělosti

Pokud si dospělý slyšící člověk, který má neslyšící rodiče, začne uvědomovat a připustí si, že jeho dětství nebylo tak ideální a neodpovídá obrazu,

který si o svém dětství vytvořil, tak je možné, že pochopením své role se stane zralejším. Podle A. Millera toho lze docílit takto: „Čím více dřívějších pocitů si dokážeme připustit a prožít, tím jsme silnější a ucelenější. Ziskáváme tak schopnost vystavit se pocitům nejtěplejšího dětství a prožít si svoji tehdejší bezmocnost, což opět posiluje naši jistotu.“⁶³

A. Miller doporučuje lidem s podobnými prožitky (psychicky vyzrálé a citlivé rodiče nemá vsutku každý), aby se vyrovnali se svou minulostí skrze terapeutickou metodu, která spojuje prožitky a pocity původních situací s intenzivními pocity zažívanými v současnosti.⁶⁴ Slyšící člověk, který má neslyšící rodiče, by tak mohl i pochopit, proč se v některých situacích chová tak, jak se chová. Mohl by porozumět tomu, proč má například neustále tendenci přebírat zodpovědnost za své rodiče i za cizí lidi. Proč má určité komunikační problémy. Proč je mu i třeba nepříjemně ve společnosti neslyšících lidí.

---

⁶³ MILLER, A. *Dětství je drama*, s. 16.

⁶⁴ Tamtéž, s. 10 -11.

7 CODA

Slyšící děti neslyšících rodičů jsou specifickou skupinou, která vyrůstá ve dvou světech – ve světě neslyšících a ve světě slyšících. Často jsou tyto děti bilingvní, doma komunikují ve znakovém jazyce a mimo domov v českém jazyce. Téměř všechny tyto děti mají zkušenost s tlumočením pro své rodiče, některé z nich se v dospělosti stanou profesionálními tlumočníky. Takových dětí není málo, protože 90 až 95 % neslyšících rodičů má slyšící děti.

„V USA je pro tyto děti užíváno označení CODA, a to patrně proto, že po celý svůj život zároveň dekódují i kódují a používají tak k dorozumění oba dva jazyky. Znakovou řeč v komunikaci se svými rodiči a řeč slyšící komunity v komunikaci se svými přáteli a ve škole.“⁶⁵ Anglická zkratka však ve skutečnosti znamená Children of Deaf Adults (doslovný překlad - děti neslyšících dospělých lidí).

Tato zkratka tedy odkazuje na lidi, kteří mají stejnou životní zkušenost, a dále označuje specifické sdružení lidí.

7.1 Sdružení CODA

Primárně bylo toto sdružení založeno dospělými potomky neslyšících rodičů v USA. Postupem času vznikla další národní sdružení stejného druhu v těchto státech: Anglie, Argentina, Austrálie, Belgie, Brazílie, Dánsko, Finsko, Holandsko, Irsko, Izrael, Japonsko, Kanada, Španělsko. V dalších státech existují iniciativy, které usilují o vytvoření obdobných organizací, např. Švédsko, Německo.⁶⁶

Všechna tato sdružení jsou součástí mezinárodní organizace CODA, která svou činností podporuje vytváření jednotlivých národních CODA.

Národní organizace CODA pořádají mezinárodní konference, při kterých jsou prezentovány programy jednotlivých národních sdružení a při kterých mají

---

⁶⁵ JANÁKOVÁ, D. *Metodický průvodce na pomoc neslyšícím, nedoslýchavým a nevidomým studentům a jejich učitelům ve studiu a výuce anglického jazyka*, s. 27.

⁶⁶ KRATOCHVÍLOVÁ, K. *Raná péče pro CODA děti*, s. 17.

dospělí slyšící děti neslyšících rodičů možnost setkávat se s mnoha dalšími lidmi se stejným životním „osudem“.

7.2 Potřeba se sdružovat

Mnoho slyšících lidí, kteří mají neslyšící rodiče, může mít potřebu setkávat se s dalšími slyšícími lidmi, kteří mají také neslyšící rodiče, protože mají stejné zkušenosti a zážitky. Myslím si, že je to právě dualita světů, jazyků a kultur, která tyto lidi sblíží. Tito lidé se určitě cítí v prostředí dalších CODA lidí velmi dobře. Cítí, že jsou chápáni a plně vnímáni ostatními.

Ne všichni slyšící lidé, kteří mají neslyšící rodiče, dle mého názoru mají potřebu setkávat se s lidmi s podobnými zkušenostmi a zážitky. Tito lidé se zřejmě nechtějí identifikovat s ostatními slyšícími lidmi, kteří mají neslyšící rodiče, a to na základě představy, že by se tak stali „dětmi neslyšících dospělých lidí“. Je určitě mnoho důvodů proč se někteří lidé nechtějí identifikovat s jinými CODA lidmi. Příčinou může být nepřijetí své vlastní identity, identity slyšícího člověka, který má neslyšící rodiče. Někdy tyto lidi ani nenapadne hledat společnost cizích lidí, tvořit nová přátelství na základě podobné zkušenosti, nemají s nimi pocit sounáležitosti.

PRAKTICKÁ ČÁST - KAZUISTIKY

Cílem praktické části je pomocí rozhovorů nahlédnout do života těchto potomků. Přiblížit problémy, kterým musí čelit a poukázat na stinné, ale i světlé stránky jejich života.

První dvě kasuistiky jsou o dívkách, které jsou typickým příkladem tohoto tématu. Popíší genezi jejich života a pokusím se vyzdvihnout problematiku jejich specifického soužití s rodiči.

Mezi zvolené metody pro zpracování kasuistiky jsem použila dotazník, který jsem předem poslala e-mailem. Byly v něm otázky, které by mi dotazované samy nezodpověděly, musely se zeptat svých rodičů.

Poté jsem se s dívkami postupně scházela. Vždy jsme se sešly v nějaké kavárně, kde mohl proběhnout položený rozhovor spolu s pozorováním neverbálních projevů. S každou z dívek jsem se sešla jednou.

Třetí příběh je trochu odlišnější v tom smyslu, že nejde úplně o slyšícího člověka, nýbrž o nedoslýchavého, který ale vyrůstá ve stejně specifickém rodinném prostředí, o kterém píše ve své bakalářské práci. U této kasuistiky jsem použila pouze metodu položeného rozhovoru, který se odehrával u dotazované doma. Vzhledem k nedostatku času jsme se sešly čtyřikrát, ale vždy jen na chvíli.

Předem upozorňuji, že použitá jména neodpovídají realitě.

7.3 Kazuistika č. 1

Tereza se narodila před čtyřiceti lety jako jediné dítě neslyším rodičům. Dítě nebylo plánované, ale budoucím rodičům to vůbec nevadilo a v nejbližším možném termínu se vzali. Matka si přála zdravé dítě, vůbec by jí ovšem nevadilo, kdyby se dítě narodilo neslyšící.

Těhotenství probíhalo bez komplikací, jen bylo nutné chodit na více vyšetření k různým odborníkům. Dokonce se v té době našli „odborníci“, kteří doporučovali potrat z obavy narození stejně sluchově postiženého dítěte. Nicméně matka si dítě ponechala a porodila bez komplikací zdravou holčičku.

První rok bydlela rodina u rodičů matky, bylo to hlavně z důvodu pomoci s dítětem. Babička Terezině matce se vším pomáhala, hlavně s návštěvami u lékařů. Matka by se jinak s lékaři asi nedomluvila.

Další rok bydlela rodina u rodičů otce, kde největší pomoc rodině poskytovala babička z otcovy strany. Po roce pobytu u rodičů otce se rodina přestěhovala do vlastního bytu.

Po dvou letech a dvou měsících musela Tereza na doporučení dětské lékařky nastoupit do jeslí, aby více „pochytila“ mluvenou řeč. Zřejmě nestačilo, že spolu s matkou je doma i babička. Tereza ze začátku byla v jeslích jen na půl dne, ale již brzy se úplně aklimatizovala a zůstávala v jeslích na celý den.

Někdy v době, kdy Tereza navštěvovala mateřskou školu, tak jí chybělo vysvětlení některých životních situací, které malé dítě bez vysvětlení nechápe. Někdy se i stalo, že jí rodiče ani nerozuměli, na co se ptá.

Sledovala rodiče, jak spolu komunikují pomocí znakového jazyka a poprvé užila znakový jazyk asi kolem čtvrtého roku věku. Nebylo divu, když se rodiče doma bavili a baví pomocí znakového jazyka, že Tereza pomocí náhodného učení znakovou řeč „odkoulala“. Zcela bez problémů se dorozuměla znakovou řečí až tak kolem sedmého roku věku.

Školská zařízení provázela Terezu až do nástupu do 1. třídy základní školy. Ještě před tím musela Tereza navštívit dětského psychologa ohledně školní zralosti. Zjistilo se, že Tereza má některé schopnosti vyvinuté na sedmileté dítě a některé na pětileté, proto bylo rodičům doporučeno, aby u svého dítěte povinnou školní docházku o rok odložili.

Veškerý kontakt s institucemi a lékaři zajišťovala Terezina babička. Postupem času, kdy byla Tereza o trochu starší, probíhaly návštěvy u lékaře a následná komunikace tak, že buď lékařka matce informaci napsala na kousek papíru nebo ji musela matce přetlumočit Tereza.

Až na základní škole si Tereza začala uvědomovat, že má odlišné rodiče. Nechácala, proč se jí ostatní děti ptají, proč její matka na ní ukazuje a má nesrozumitelnou mluvu.

Ve škole Tereza prospívala se samými výbornými, byla třídní učitelkou chválena na třídních schůzkách, na něž chodila matka spolu s babičkou. Třídní učitelka věděla o sluchovém postižení rodičů.

Tereza poté nastoupila na ZŠ s rozšířenou výukou jazyků. I tamní třídní učitelka byla informována o tom, že ve své třídě má dítě s neslyšícími rodiči.

Tereze vadilo, že na svojí matku nemůže zavolat jako ostatní děti na svoje rodiče, vždy, když něco chtěla. Stejně tak jí vadilo, že když něco chtěli rodiče, tak stačilo jen zavolat a ona musela neprodleně přiběhnout, protože se vymlouvat nemohla, nikdo by jí neslyšel.

Neslyšící lidé mají nejenom problémy s mluveným projevem, ale také se psaným (viz podkapitola 1.3 Stupně sluchových ztrát). Proto se často s matkou musela hádat ohledně psaní dopisů. Vadilo jí, že musí za svou matku psát dopisy lidem, kteří věděli, že ten dopis nepsala matka, ale její dcera. Také jí přišlo nespravedlivé, že děti kolem ní mají doma hudební přehrávače nebo jenom rádio a ona o to musela dlouho bojovat, protože to rodičům nepřišlo vůbec důležité.

Hodně brzy si Tereza také uvědomila, že se s ní rodiče nebudou moci učit, s veškerým učivem se musela potrápít sama. Když bylo nejhůř, pomohla s učením

babička. Jediné učivo, se kterým jí rodiče mohli ještě pomoci, byla matematika na prvním stupni.

Na všechny třídní schůzky chodila babička s matkou. Veškeré informace pak babička přetlumočila rodičům.

Zhruba kolem puberty začala Tereza hledat ve sluchovém postižení svých rodičů nějaké výhody, například když přinesla domů ze školy poznámku, věděla, že jí rodiče nebudou rozumět a budou ji chtít po Tereze vysvětlit. Takhle lehce mohla Tereza obsah poznámky zlehčit. Také si mohla poslouchat hudbu jak hlasitě chtěla.

Ale také čím dál více narážela na to, že běžný život jako její ostatní vrstevníci zdaleka nemá. Veškeré záležitosti týkající se rodiny musela zařizovat Tereza – vysvětlování úředních dopisů a následné vyřizování na úřadech, tlumočení u lékaře, psaní různých písemností, vyřizování běžných věcí, prostě vše, co je potřeba pro chod domácnosti, a to co vyřizují běžně rodiče dětí. Také jí štválo, že musí hodně věcí, ale i běžných, rodičům vysvětlovat. Donutilo jí to tak mnohému rozumět, rychle pochopit, aby na dané mohla adekvátně reagovat. V této rodině tak došlo k paradoxu, že místo rodičů vysvětlujících neznámé dítěti vysvětluje potomek svým rodičům. Nedokázala pochopit, že její rodiče, ale i ostatní sluchově postižení, vyrůstali od nejútlejšího věku po ústavech pro sluchově postižené děti, které v té době neposkytovaly těmto klientům dostatečné vzdělání. Proto jsou pro tyto sluchově postižené lidi některé běžné věci naprosto neznámé.

Na otázku, zda má Tereza pocit, že žije v tiché domácnosti, odpověděla, že nikoli. Rodiče se normálně nahlas hádali a i ona s nimi, jako v běžné rodině. S tím rozdílem, že na sebe nejen křičeli, ale i znakovali.

Dodnes se musí lidem při rozhovoru koukat na ústa. Jako by chtěla odezírat ze rtů.

S úsměvem na rtech Tereza vzpomíná na to, kdy s rodiči chodila každé úterý do „klubu“ pro neslyšící. Tam byla v kontaktu s dalšími neslyšícími

a nedoslýchavými. Také ráda vzpomíná na pravidelná sportovní setkání zdravotně postižených lidí, líbilo se jí, že se vždy s někým novým seznámila, většinou s dětmi, které měly různě postižené rodiče nebo měly samy nějaký handicap.

To možná také ovlivnilo Terezu při výběru svého budoucího povolání. Rozhodla se pro studium pomáhající profese. Domnívala se tak, že jediné touto profesí bude nějak užitečná, hlavně rodičům.

Díky tomu, že ovládá český znakový jazyk, byla občas pozvána jako tlumočnice na místní schůze Svazu neslyšících a nedoslýchavých.

Ví, že hodně lidí, když se setká s neslyšícími, na ně kouká, jako by byli z jiného světa. Třeba když si povídají na ulici nebo v autobuse znakovou řečí. Největší stydlivé období bylo v pubertě, kdy Tereza nechtěla na veřejnosti moc znakovat, zejména v přítomnosti někoho známého ze školy. Toto období jí brzy přešlo. Také jí vadilo, když na ní matka nahlas promluvila svou pro ostatní nesrozumitelnou mluvou.

Sama o svém osudu mluví s úsměvem, necítí, že by jí to nějak omezovalo, naopak vyzdvihuje to, že byla v porovnání s ostatními vrstevníky velice samostatná a doteď má poměrně široký rozhled. Jen jí trochu trápí to, že jsou na ní rodiče svým způsobem trochu závislí a ona se tak nikdy nebude moci od nich úplně odpoutat. Cítí se vůči nim zodpovědně. Myslí si, že to možná bude jednou velký problém v partnerském vztahu.

Její plány do budoucnosti jsou jako u každého mladého člověka – dostudovat, najít si dobrou práci a „mít své jisté.“

Obává se toho dne, kdy bude muset doma představit rodičům svého přítele, jak mezi nimi bude probíhat komunikace, a také toho, jak její přítel přijme tuto nestandardní rodinnou situaci.

7.4 Kazuistika č. 2

Druhá kazuistika odhaluje příběh devatenáctileté Heleny. Je taktéž jediné dítě neslyšících rodičů. S tím rozdílem, že Helenina matka ohluchla až ve věku tří let, tudíž její řeč nebyla natolik ovlivněna hluchotou jako u lidí s vrozenou sluchovou vadou.

Helenin příchod na svět probíhal za dramatických situacích. Celé těhotenství bylo rizikové z důvodu vysokého věku matky. Při porodu se malá Helena dusila pupeční šňůrou, proto byl nařízen císařský řez. Vystala tedy otázka, zda dítě bude po všech stránkách zdravé.

Po narození bylo tedy nutné chodit na různá vyšetření. Helena byla zdravá, ale i přesto byla neustále vyšetřována. Lékaři nemohli pochopit, že se neslyšícím rodičům narodilo zdravé slyšící dítě.

Po dvou letech šli rodiče s Helenou k lékařce, která zkoušela, zda Helena reaguje na zvukové podněty. Ale tenkrát jako by malé Heleně z neustálých vyšetření došla trpělivost a na lékařčiny podněty ve formě chrastítek a tleskání, nereagovala. Proto byla hned Heleně diagnostikována hluchota. Rodiče z toho byli zklamaní. S tímto faktem se však nespokojili a objednali Helenu k dalšímu vyšetření u jiného lékaře. Ten samozřejmě řekl, že je jejich dítě naprosto v pořádku.

Vzhledem k tomu, že rodiče otce bydlí nedaleko Heleniny rodiny, s výchovou odmala pomáhala hlavně babička, matka otce. A to nejen z důvodu, že rodiče neslyší, ale také proto, že se nespokojili na své první vnouče.

Matka byla s Helenou zhruba do čtyř let věku doma než začala chodit do mateřské školy. Do té doby občas trávila pár hodin v jeslích. Nejvíce tedy s Helenou mluvila babička, ale i matka se se svou poměrně dobrou slovní zásobou snažila s Helenou komunikovat.

Na základní školu Helena nastupovala v sedmi letech, odklad dostala z důvodu zářijového narození. Třídní učitelky byly seznámeny s Heleninou situací.

Celou základní školu neměla Helena problém s učivem, proto nikdy nepocítila potřebu rodiče požádat o pomoc, jako se běžně děje u ostatních dětí. Když bylo nejhůř a Helena si nevěděla rady, tak svůj problém zkonultovala se spolužačkami ze školy.

Na třídní schůzky chodila většinou matka s babičkou, nebo jen dědeček. Helena nepatřila mezi problémové žáky, tak občas učitelé pouze poslali rodičům dopis. Na střední škole tomu bylo pouze tak.

Dědeček byl neméně důležitou součástí rodiny. Zařizoval veškerý styk rodiny s okolím, hlavně s úřady a školou. A navíc, město, ve kterém rodina bydlí je malé, takže většinou všichni vědí, že Helenini rodiče neslyší. Snaží se mluvit pomalu a zřetelně. V pozdějším věku se zařizování ujala Helena. Jak sama říká: „Tohle mi vůbec nevadilo dělat, naopak mě to bavilo. Připadala jsem si starší.“ Dodnes vyřizuje všechny záležitosti týkající se rodiny.

Helena si vůbec nevzpomíná, že by hluchota jejích rodičů vedla k negativnímu přijetí z okolí. Snad kromě jednoho případu, se s posměchem nesetkala. Tomuto incidentu se s rodiči jen zasmáli. Ve škole s tím nikdo ze spolužáků neměl problém. Naopak chtěli, aby jim Helena ukázala nějaké znaky, popřípadě nějaké naučila.

Náznaky znakování se začaly objevovat u Heleny už kolem čtvrtého roku věku. Ve větách začala znakovat již kolem šestého roku věku. Myslí si, že se to naučila odkoukáváním a ptáním se na různé znaky. Velké pozitivum v tom, že umí znakovat, vidí Helena také v pravidelných setkávání neslyšících, kterých se zúčastňovala spolu s rodiči.

S matkou neznakuje, jen když si navzájem nerozumí. S otcem pouze znakuje. Musela se naučit zpomalit v mluvení a obrnit se trpělivostí při vysvětlování. Velké pozitivum vidí, v tom, že rodiče umí velmi dobře odezírat z úst. Popisuje, jak byla často nervózní, když jí rodiče nerozuměli nebo nemohli pochopit, co jim říká. Heleně občas vadilo, že jí rodiče nerozumí tak, jak by si představovala.

Své rodiče by Helena za nic nevyměnila. Nikdy nepocítila handicap v tom, že je dítětem neslyšících rodičů. Jediné, co jí na její situaci vadilo a vadí je, že na rodiče nemůže zavolat nebo telefonicky se s nimi spojit, když je někde pryč. Proto vděčí, a nejen ona, za službu SMS. Sice to není, dle jejích slov, tak rychlé jako telefonování, ale byly doby, kdy se s neslyšícími člověk jinak než tváří v tvář nedomluvil.

V rozhovoru jsme také narazily na výhody soužití s neslyšícími rodiči. Byly to: nahlas puštěná hudba, pozdní příchody domů, kdy rodiče neslyší chrastit klíče v zámku, telefonování a další.

Helena studuje na střední zdravotnické škole, v rámci praxe v nemocnici se setkala s neslyšícím pacientem, měla z toho uspokojivé pocity, že může být s tím co umí nápomocná i jiným pacientům.

Zdravotní sestra jako pomáhající profese nebyl prvotní impuls, který by vedl ke studiu na zdravotní škole, měla od tohoto studia jiná očekávání. Možná proto se po maturitě chce hlásit na obory mimo zdravotnictví, potažmo pomáhající profese.

Je nadšená z toho, že její partner se nebojí setkání s jejími rodiči, nebo se tak alespoň tváří. Helena si není jistá, zda by k ní byl přítel v tomto ohledu upřímný. Snaží se, komunikuje s rodiči při setkání srozumitelně, tak aby mu mohli odezírat ze rtů.

Ačkoli je Helena nedílnou součástí rodiny, myslí si, jsou její rodiče natolik samostatní, že si jednoho dne bude moci založit svojí vlastní rodinu a oprostít se tak od rodičů. Dle jejího názoru jsou rodiče dostatečně schopní, zvláště matka, a poradí si bez Heleny. A když ne, bude vždy tak nablízku, aby kdykoliv mohla přijet pomoci.

Helena je obyčejná mladá holka, se svými běžnými radostmi a strastmi. Svojí rodinnou situaci hodnotí velmi pozitivně. Rodiče má ráda taková jací jsou, jen je líto, že neslyší to co ona, běžné zvuky.

Dle mého názoru by se Helenin život bez velké pomoci ze strany prarodičů odvíjel trochu jinak, ne tak pozitivně.

7.5 Kazuistika č. 3

Třetí kazuistika je o dívce jménem Martina. Narodila se v roce 1986. Když se měla Martina narodit, jediné, co rodiče zajímalo bylo, zda bude dítě zdravé. Ale bylo jim jedno, zda jejich potomek bude slyšet nebo ne.

Martina přišla na svět rychle a bez komplikací. Rodiče i lékaři si mysleli, že se Martina narodila zdravá, že slyší.

Měsíc po porodu do rodiny přijela na měsíc babička ze strany matky ze Slovenska, aby matce s výchovou dítěte pomohla. Nechtěla, aby na to matka byla sama. Pak babička, matka a Martina jely k babičce na Slovensko a tam zůstaly do Martiných prvních narozenin. Otec je navštěvoval tak často, jak jen to bylo možné.

Asi ve věku tří měsíců začala babička zjišťovat, že Martina nereaguje na zvuk budíku. Proto s matkou neváhaly a navštívily lékaře a ten jim potvrdil domněnku, že má Martina sluchovou vadu, že je nedoslýchavá.

Když byl Martině rok a půl, začala navštěvovat jesle, protože matka musela do práce. A tam si jí všimla ředitelka jeslí, která poznala, že Martina nedostatečně slyší. Bylo to v souvislosti s tím, že když např. začala houkat sanitka, tak děti běžely k oknu a byly zvědavé, co se děje, jenom Martina si hrála dál. Nebo když třeba někdo bouchnul dveřmi, děti na to reagovaly, ale Martina ne. Martina musela začít nosit naslouchadla s krabičkou zavěšenou na krku.

Díky této paní ředitelce, která chodila s Martinou na logopedii a brávala ji i k sobě domů, se naučila mluvit a vnímat svět slyšících. Jak sama Martina říká: „Bylo to náročné, ale dodnes jsem jí za to vděčná.“

Rodiče na ní od malička jen znakovali, snažili se znakovou řeč provázat také mluvenou řečí, ale většinou na Martinu znakovali, aby se také naučila znakovou řeč. Již ve dvou a půl letech Martina začala ovládat základy znakové řeči, proto neměli rodiče s Martinou v komunikaci žádný problém, učila se rychle.

Z jeslí přestoupila Martina do mateřské školy. A pak následoval nástup do přípravného ročníku na školu pro neslyšící v Ječné ulici v Praze. Tenkrát to pro

rodiče byly krušné chvíle, když si představili, jak bude malá Martina z malého města v Praze na internátě mezi zcela cizími lidmi, a jak se bude vracet domů jen na víkendy. V nejhorších chvílích rodičům psychicky nejvíce pomohla „ta“ paní ředitelka z jeslí. Ujišťovala je, že bude vše v pořádku, a že to Martina vše zvládne. Od té doby jí celá rodina důvěrně oslovuje „teta“ Danuše.

Martina si ve škole prošla různými testy - obrázkové, malovací, počítání a na logiku. Zjistili, že je na tom intelektově lépe než ostatní děti, které tam také byly. Proto dostala potvrzení, že by byla škoda studovat na škole pro sluchově postižené děti, a že má studovat na normální základní škole pro slyšící děti. Nakonec si Martina v Praze pobyla jen tři týdny a rodičům se ulevilo, když se dozvěděli, že se jim dcera vrací zpět domů. Ještě dnes si Martina vybavuje, jak z toho byli rodiče moc šťastní.

Teta Danuše pro Martinu zajistila nástup do základní školy mezi slyšící děti. Školu Martina dokončila bez problémů. Učitelé byli velmi vstřícní a trpěliví, když jim Martina nerozuměla, látku jí zopakovali. A když měla potíže s učením, vždy navštívila „teta“ Danuši. Nejvíce jí ve škole bavila matematika a tělesná výchova. Proto začala chodit na volejbal, který se pro ní stal nejoblíbenějším sportem a zároveň koníčkem.

Na třídní schůzky chodila teta Danuše. Prý tam chodila ráda. Druhý den za ní Martina přišla a vyzvěděla informace, které by mohly zajímat rodiče. I když Martině asi v osmé třídě třídní učitelka navrhla, zda by na třídní schůzky nechtěla chodit sama, odmítla. Vždy poprosila tetu Danuši.

Pak se rozhodovala, na jakou střední školu nastoupí, „teta“ doporučovala gymnázium, to se Martině nezdálo jako dobrý nápad, tak nastoupila na obchodní akademii. Příjímací zkoušky vykonávala individuálně.

Po úspěšném vykonání maturitní zkoušky se Martina hlásila na vysokou školu ekonomickou a pedagogickou. V obou případech nebyla přijata z kapacitních důvodů. Bylo jí doporučeno, ať zkusí dát odvolání a zmínit se v něm o svém sluchovém postižení. Martině se tento nápad krajně nezamlouval z důvodu

nespravedlnosti vůči ostatním uchazečům. Proto pokračovala ve studiu na VOŠ ekonomické v místě bydliště. Nyní studuje na soukromé vysoké škole v Praze ekonomický směr.

Martina trénuje dvakrát v týdnu volejbal za ženy. Jednou jí trenérka nabídla, zda by neměla zájem hrát také za neslyšící. Jeden neslyšící trenér v té době hledal hráčky, které mají sluchovou vadu do týmu na blížící se Mistrovství Evropy. S trenérem se zkontaktovala. Jela na nejbližší soustředění do Brna, a tam poprvé poznala větší množství neslyšících, když nepočítá své rodiče a jejich přátele.

A od té doby je více mezi neslyšícími lidmi. Líbí se jí, že díky volejbalu, který s nimi hraje, se podívá do zahraničí.

Martina tak žije mezi dvěma světy - první je svět slyšících a druhý je svět neslyšících. Oba světy vidí rovnocenně, každý má své výhody a nevýhody. Se slyšícími se vidá ve škole, na volejbale, má také mezi slyšícími hodně přátel, se kterými se vidá přes týden. Víkendy jsou většinou věnovány volejbalu a neslyšícím přátelům.

Rodičům Martina pomáhá s tlumočením odmala, stále pomáhá a nadále bude. Nechce, aby si rodiče sjednávali tlumočnicka, chce jim dokázat, že to zvládne sama a chce, aby na ni byli rodiče pyšní. Podle jejích slov jí nedělá problém rodičům pomáhat, naopak je ráda, že jim může jakkoliv pomoci.

Nevýhody neslyšícího člověka, jak je vidí Martina, jsou: neslyší zvuk, používají nesprávně gramatiku, mají komunikační problémy se slyšícími, mají ztížené podmínky při hledání nového zaměstnání. A výhody - pobírají částečný invalidní důchod, mají zdarma MHD, slevy na dálkovou dopravu, slevy na vstupném, atd.

Martina je ráda, že má neslyšící rodiče, neboť má dojem, že je s nimi větší zábava. Fascinuje ji znakový jazyk, jeho mimický doprovod a to, že se jím domluví téměř po celém světě, to znamená mít známé po celém světě.

Dle mého názoru se Martina zidentifikovala více se světem neslyšících. Dokonce jejími partnery byli dva neslyšící chlapci.

Výhled do budoucnosti je dle mého názoru velmi optimistický. Martina je vyrovnaná a spokojená se svým životem. Bude žít nadále mezi oběma světy. Co se týče odpoutání od rodiny, netroufám si říct, jak to u ní proběhne či neproběhne. Zřejmě bude šťastná, když bude mít po boku někoho, kdo bude respektovat její oba světy, či to bude někdo, kdo bude ze světa sluchově postižených. Vidím v tom i pozitivum pro rodiče, kteří se s potenciálním partnerem budou moci domluvit. Hlavně si myslím, že bude vždy nablízku svým rodičům a když ne, nikdy to nebude pociťovat jako odpoutání od rodiny.

7.6 Shrnutí kazuistik

Tři příběhy, tři pohledy na stejnou problematiku, tři lehce rozdílné názory. Když se na tyto tři životní osudy podíváme trochu z blízka, tak zjistíme, že první dvě kazuistiky by mohli být na první pohled totožné, ale není tomu tak.

Znakovému jazyku pomocí náhodného učení se jak Tereza, tak Helena učily od raného věku a první znaky se u nich shodně objevují kolem čtvrtého roku věku. Martina se „domluvila“ znakovou řečí již ve dvou a půl letech (viz podkapitola 4.2. Znakový jazyk).

Všechny rodiny shodně se nevyhnuly potřebě pomoci z vnější. Ale i tady jsou značné rozdíly mezi rodinami. Rodina Terezy využívala pomoc matky otce hlavně v raných dobách. Jen na třídní schůzky bylo nutné, aby chodila matka s babičkou až do ukončení její povinné školní docházky. U Heleny tomu bylo trochu jinak. Dlouho složitější záležitosti většinou vyřizoval dědeček. Rodině Martiny neměl kdo z nejbližšího příbuzenstva pomáhat, proto zde tuto funkci zastávala „teta“ Danuše (viz podkapitola 2.1 Nepostradatelné postavení prarodičů).

Všechny tři dívky jsou více či méně ovlivněny rodinnou situací, ve které vyrůstaly. Každá mluví jak o negativních, tak i o pozitivních stránkách soužití s neslyšícími rodiči. Vliv kultury neslyšících je zde také patrný u všech třech dívek. U Martiny, protože je sama sluchově postižená a více přijde do styku s neslyšícími lidmi, je více touto kulturou ovlivněna. Vnímá tyto dva světy, ve kterých žije, naprosto stejně hodnotně (viz kapitola 5 Svět dítěte neslyšících rodičů).

V teoretické části se zmiňuji o závislosti neslyšících na slyšících (viz podkapitola 1.4 Psychologické zvláštnosti neslyšící osobnosti). S tím dle mého názoru souvisí postoj k celé problematice neslyšících rodičů u každé z dívek. Čím více rodině někdo pomáhal z vnější a dítě nemuselo být až tak často ve svém nízkém věku komunikačním prostředníkem, tím více toto dítě si žije svůj vlastní život. Helena i Martina se jednou bez problémů osamostatní, ale vědí, že svým rodičům budou muset být na blízku. U Terezy si netroufám odhadovat, jak tento proces proběhne. Hlavní problém vidím v brzkém věku delegování rodinných

záležitostí na Terezu. A teď, v dospělosti má asi pocit, že bez ní, bez její přítomnosti v rodině, by asi rodina špatně fungovala.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo poodhalit tajemství života dětí neslyšících rodičů.

Nebudu se zde zaobírat tím, zda je či není v rozporu s právy dítěte to, že již jako malé musí tlumočit svým rodičům. Žádné z těchto dětí to necítí jako své příkoří. Samozřejmě by bylo lepší, kdyby se veškeré dorozumívání neslyšících se slyšícími odehrávalo prostřednictvím tlumočnicka. Nicméně realita je však stále jiná a záleží na společnosti, jak se k danému problému postaví. Spíš by bylo dobré se více zaměřit na fakt, že neslyšící rodiče jsou z velké části závislí na svých dětech.

Slyšící děti neslyšících rodičů mají jiné dětství, než mají děti, jejichž rodiče slyší. Díky této odlišnosti vidí jiné věci a na stejné věci mohou jinak nahlížet. I přes mnohé životní překážky mohou být ve svém životě z různých pohledů obohaceni a mohou svým nazíráním obohatit i pohled jiných lidí. Možná, že některé dítě nahlíží na své rodiče nebo i samo na sebe jako na „nenormální členy“ naší většinové společnosti. Vnímá odlišnosti svých rodičů a své situace. Jiný potomek se vůbec s takovými postoji ve svém dětství neseťká.

„Nikdo neumí být dokonalý a bez chyb. To, že jsou rodiče neslyšící, jim na rodičovské roli nijak neubírá. Dokážou být stejně dobří, a dokonce lepší než mnozí slyšící rodiče.“⁶⁷

---

⁶⁷ PROCHÁZKOVÁ, V. *Rodiče a děti*, s. 17.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- ČÁKIOVÁ, Julie. Klasifikace sluchového postižení. *NICM* [online]. 2006 [cit. 2008-11-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.icm.cz/klasifikace-sluchoveho-postizeni>>.
- FILDA, Rodina. *Seminárky.cz* [online]. 2000 [cit. 2008-11-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.seminarky.cz/Rodina-748>>.
- FREEMAN, R. D. *Tvé dítě neslyší?* Průvodce pro všechny, kteří pečují o neslyšící děti. Praha: FRPSP, 1992.
- GAVELČÍKOVÁ, S. Bilingvismus. In *Ticho* [online]. Posl. aktualizace 16. 1. 2003 [cit. 2008 – 10 - 01]. Dostupné na: <<http://www.ticho.cz/clanky.php?key=514>>
- GAVELČÍKOVÁ, S. *Výchova slyšícího dítěte v neslyšící rodině*. Olomouc, 2002. Diplomová práce. PF UP.
- GOTTFRIED, D., et al. *Sluchové postižení – Možnosti edukace*. [s.l.] : [s.n.], 2001. 44 s. Dostupný z WWW: <<http://www.lehnacad.net/downloads/letter01cz.pdf>>.
- GROSJEAN, F. *Life with Two Languages*. Cambridge : Harvard university Press, 1982. 370 s.
- HOMOLÁČ, J., et al. *Komunikace Neslyšících*. Praha, FF UK 1998.
- HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. Praha : Septima, 1999. 396 s. 1.díl. ISBN 80-7216-096-6.
- HUDÁKOVÁ, A., et al. *Ve světě sluchového postižení*. 1. vyd. Praha : FRPSP, 2005. 101 s. ISBN 80-86792-27-7.
- HUDÁKOVÁ, A. Bilingvismus z pohledu rodičů. *InfoZpravodaj*. Magazín Informačního centra o hluchotě FRPSP. 2001, roč. 9, č. 4, s. 7-9.
- JANÁKOVÁ, D. *Metodický průvodce na pomoc neslyšícím, nedoslýchavým a nevidomým studentům a jejich učitelům ve studiu a výuce anglického jazyka*. Praha: FF UK, 2003.
- Encyklopedický dům. *Slovník cizích slov*. 2. dopl. vyd. Praha : Encyklopedický dům, 1996. 366 s. ISBN 80-90-1647-8-1.

- KRATOCHVÍLOVÁ, K. Raná péče pro CODA děti. *Gong*, 2004, roč. 33, č. 7-8.
- KUČERA, P. Význam komunikace při výchově a vzdělávání SP. *Ticho.cz* [online]. 2002 [cit. 2008-11-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.ticho.cz/clanky.php?key=318&kkk=8a6099c277e0137ceca3e994eac692ee&limn=14&limc=0&slkat=novinky&cclaut=&cclkat=&cclser=4&ccltem=>>>.
- LEONHARDT, A.; GRÜNER, B. Vývin reči počujících dětí, ktoré majú sluchovo postihnutých rodičov. *Effeta*, 2000, roč.10, č. 3, 4.
- MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují: eseje z dětské psychologie*. Praha: Portál, 1995.
- MILLER, A. *Dětství je drama : hledání cesty k pravému já* . Praha : Lidové noviny, 2001. 91 s. ISBN 80-7106-090-9.
- PIPEKOVÁ, J., et al. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno : Paido, 1998. 234 s. ISBN 80-85931-65-6.
- PRESTON, P. *Mother Father Deaf : Living Between Sound and Silence*. Cambridge : Harvard University Press, 1995. 288 s. ISBN 0674587480 .
- PROCHÁZKOVÁ, V. Rodiče a děti. *Gong*, 2004, roč. 1, 2, 3, č.7-8.
- REDLICH, K. *Slyšící dítě hluchých rodičů*. Praha 2004. Bakalářská práce. FFUK.
- SINECKÁ, J., HAUZER, J. *Naše dítě je tu! : Průvodce pro neslyšící rodiče*. 2003. vyd. Praha : Scientia, 2003. 112 s. ISBN 80-86792-01-3.
- STRNADOVÁ, A. Komunikace 1. *Ticho.cz* [online]. 2002 [cit. 2008-11-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.ticho.cz/clanky.php?key=381&kkk=8a6099c277e0137ceca3e994eac692ee&limn=7&limc=0&slkat=novinky&cclaut=&cclkat=&cclser=4&ccltem=>>>.
- Technické pomůcky pro sluchově postižené. *Ksp.upol.cz* [online]. 2007 [cit. 2008-11-08]. Pdf. Dostupný z WWW: <http://www.ksp.upol.cz/cz/clenove/profil/langer/download/surdn/07.ppt>.
- WIESNER, P. *Psychologie laterality* [online]. 1999 [cit. 2009-03-22]. Dostupný z WWW: <<http://p.zacek.sweb.cz/wiesner/lateralita.html>>.

ABSTRAKT

NOVOTNÁ, L. *Život slyšícího dítěte ve světě ticha.* České Budějovice 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce J. Šimečková.

Klíčová slova: sluchové postižení, komunikace, znakový jazyk, tlumočnický, rodina, kultura, závislost

Práce se zabývá životem slyšícího dítěte vychovávaného neslyšícími rodiči. Teoretická část charakterizuje lidi se sluchovým postižením, jejich vzdělávání, komunikaci a kulturu. Popisuje odlišný život slyšícího dítěte s neslyšícími rodiči.

Tyto děti jsou specifickou skupinou, která vyrůstá ve dvou světech – ve světě neslyšících a ve světě slyšících. Často jsou tyto děti bilingvní, doma komunikují ve znakovém jazyce a mimo domov v českém jazyce. Téměř všechny tyto děti mají zkušenost s tlumočením pro své rodiče. Rodiče často bývají na svých dětech závislí.

Praktická část obsahuje tři kazuistiky těchto potomků a jejich srovnání. Všechny dívky shodně popisují jak negativní tak pozitivní stránky svého života.

ABSTRACT

NOVOTNÁ, L., *The hearing child's life in the world of silence*. České Budějovice 2009. Bachelor's work. University of South Bohemia in Ceske Budejovice. Theological Faculty. Department of Practical Theology. Supervisor J. Šimečková.

Keywords: hearing disability, communication, sign language, interpreter, family, culture, dependence

This work inquires into a life of a hearing child who is brought up by deaf parents. The theoretical part is characterized by people with hearing disabilities, their education, communication and culture. It describes the different life for the child with deaf parents.

These children are a specific group, which is rooted in two worlds - the world of deaf people and the world hearing ones. These children are often bilingual, at home they communicate in sign language and away from home in czech language. Almost all of these children are experienced by interpreting for their parents. Parents are often dependent on their children.

The practical part includes three case reports of these offspring and their comparison. All the girls consistently described both negative and positive aspects of their lives.